Versenyjog – előadásjegyzet: erőfölénnyel való visszaélés (II.) és a versenyjogi eljárás

A jegyzetről

A jegyzet az előadás gépi leiratából készült; az állításokat jogszabályszövegekkel, ítéletekkel és hatósági közleményekkel vetettem össze.

- **Témák:** az erőfölénnyel való visszaélés további típusai (árdiszkrimináció, hűségkedvezmények, szabványosítás), majd a versenyjogi eljárás alapjai (vizsgálati jogosítványok, engedékenység, informátori díj, kvázi büntetőjogi jelleg, magánjogi jogérvényesítés).
- **Számpéldák:** az előadó szándékosan kerekített, szemléltető számai, nem az ügyek valós adatai.

1. Ismétlés: piaci erő, erőfölény, visszaélés

Az erőfölény önmagában nem tilos; a tilalom a vele való visszaélésre vonatkozik (EUMSZ 102. cikk, Tpvt. 21. §).

1.1. Alapfogalmak

- **Két út a fogyasztói jólét csökkentésére.** Piaci szereplők vagy összejátszanak (EUMSZ 101. cikk, Tpvt. 11. §), vagy egyedül rendelkeznek ehhez elegendő piaci erővel (EUMSZ 102. cikk). Az állami versenytorzítás külön téma.
- **Jelentős piaci erő (közgazdasági fogalom).** A vállalkozás képes árait tartósan és nyereségesen a versenyár fölé emelni.
- **Gazdasági erőfölény (jogi fogalom).** A vállalkozás a versenytársaktól, vevőktől és végső soron a fogyasztóktól nagymértékben függetlenül viselkedhet (United Brands, Hoffmann-La Roche; Tpvt. 22. §).
- **Miért nem tilos maga az erőfölény?** Az erőfölény gyakran a sikeres verseny jutalma. Ha az állam a győztest büntetné, megszűnne a versenyzésre ösztönző erő. Az erőfölényes vállalkozást ugyanakkor „különös felelősség” terheli a verseny megóvásáért (Michelin I).
- **Nem az erőfölénnyel „kell” visszaélni.** Nem szükséges okozati összefüggés az erőfölény és a visszaélés között. Elég, ha erőfölényes vállalkozás tanúsít visszaélésszerű magatartást (Continental Can, Hoffmann-La Roche).
    - *AstraZeneca* (C-457/10 P, 2012): félrevezető nyilatkozatok a szabadalmi hivataloknak és forgalombahozatali engedélyek visszavonása a generikus verseny késleltetésére.
    - *Meta Platforms kontra Bundeskartellamt* (C-252/21, 2023): az adatvédelmi szabályok megsértése is figyelembe vehető a visszaélés megállapításánál.

1.2. A visszaélések két fő csoportja

- **Kiszorító visszaélés:** a versenytársak ellen irányul. Ide tartozik a kiszorítás, a piacra lépés megakadályozása és a versenytárs piaci részesedésének alacsonyan tartása is.
- **Kizsákmányoló visszaélés:** jövedelemtranszfer a vevőktől, fogyasztóktól az erőfölényes vállalkozáshoz.

1.3. A korábban tárgyalt típusok

Típus	Miért probléma	Mérce	Vezető ügyek
Túlzó árazás (kizsákmányoló)	Nehéz megmondani, mikor „túl magas” az ár; ezért ritkán alkalmazzák.	A hatóságnak (felperesnek) megbízható viszonyítási pontot kell találnia: költség, más földrajzi piac, korábbi időszak, versenytársak ára.	United Brands (27/76); AKKA/LAA (C-177/16)
Felfaló árazás (kiszorító)	Az árcsökkentés főszabályként jó a fogyasztónak. Baj akkor van, ha a kiszorítás után az ár megemelkedik.	USA: költség alatti ár és a veszteség későbbi megtérülésének reális esélye (Brooke Group). EU: az átlagos változó költség (AVC) alatti ár visszaélésszerűnek tekintendő; AVC és átlagos teljes költség között akkor, ha kiszorítási terv része. A megtérülést nem kell bizonyítani.	AKZO (C-62/86); Tetra Pak II (C-333/94 P); France Télécom (C-202/07 P)
Árukapcsolás (kiszorító)	Az erőfölény átvitele egy másik termékpiacra.	(1) Két külön termék; (2) erőfölény a kapcsoló termék piacán; (3) kényszer: a kapcsoló termék nem kapható a kapcsolt nélkül; (4) versenykizáró hatás. Mindez objektív igazolás nélkül.	Hilti (T-30/89); Microsoft (T-201/04); Google Android (T-604/18, C-738/22 P)
Szerződéskötés megtagadása (kiszorító)	A versenyjog csak kivételesen avatkozik a tulajdonjogba és a szerződési szabadságba.	(a) Meglévő üzleti kapcsolat megszakítása azért, hogy a vállalkozás az értéklánc alacsonyabb szintjén megszabaduljon a versenytárstól. (b) Nélkülözhetetlen eszköz: a megtagadás minden hatékony versenyt kizár, és nincs objektív igazolása.	Commercial Solvents (6/73 és 7/73); Bronner (C-7/97); Magill; IMS Health

A nélkülözhetetlen eszközhöz a hozzáférést ellenérték fejében, használatra kell biztosítani, nem a tulajdont kell átruházni. A feltételek mércéje a FRAND: *fair, reasonable and non-discriminatory*, azaz tisztességes, ésszerű és megkülönböztetéstől mentes.

Pontosítások

- A leiratban szereplő „átlagos vállalkozói költség” helyesen **átlagos változó költség** (AVC). Az uniós mérce kétlépcsős (AKZO), nem egyetlen küszöb.
- Az árukapcsolás négy feltételét a fenti táblázat a Microsoft-ítélet szerint sorolja fel. Az objektív igazolás hiánya ehhez képest külön vizsgálati lépés.
- A Google Android-ügy azóta jogerősen lezárult: a Bíróság 2026. július 2-án elutasította a Google fellebbezését, a bírság 4,125 milliárd euró maradt.

- Az előadáson említett iránymutatást a Bizottság 2026. szeptember 3-án elfogadta (iránymutatás a kiszorító visszaélésekről). Ez váltja fel a 2009-ben közzétett végrehajtási prioritásokról szóló közleményt, és csak a kiszorító visszaélésekre vonatkozik.

2. Árdiszkrimináció

A jog az indokolatlan megkülönböztetést tiltja, de a hatóságok ritkán alkalmazzák ezt a tilalmat, mert nehéz megindokolni, miért káros az eltérő ár.

2.1. Fogalom és fokozatok

Árdiszkriminációról akkor beszélünk, ha az eladó ugyanazért a termékért különböző vevőktől eltérő árat kér, és a különbséget nem a költségek indokolják. Ez nem az alapjogi értelemben vett (faji, vallási stb.) hátrányos megkülönböztetés.

Fokozat	Mit jelent	Példa
Elsőfokú (tökéletes)	Az eladó minden vevőtől annyit kér, amennyit az legfeljebb fizetni hajlandó (rezervációs ár).	Az egyik vevő 99-et, a másik 100-at, a harmadik 101-et fizet ugyanazért.
Másodfokú	Az ár a megvett mennyiségtől vagy a választott csomagtól függ; a vevő maga sorolja be magát.	Mennyiségi kedvezmény.
Harmadfokú (csoportos)	Az eladó megfigyelhető jellemzők alapján képez vevőcsoportokat.	Diák- és nyugdíjasjegy, országonként eltérő gyógyszerár.

- A tökéletes árdiszkrimináció a valóságban ritka, mert az eladó nem ismeri az egyéni fizetési hajlandóságot.
- A **személyre szabott árazás** (adatalapú, algoritmikus árképzés) ehhez közelít, ezért ma élő szabályozási kérdés. Az uniós fogyasztóvédelmi jog jelenleg tájékoztatást ír elő: a kereskedőnek jeleznie kell, ha az árat automatizált döntéshozatal alapján szabta személyre (2011/83/EU irányelv 6. cikk (1) bekezdés ea) pont).
- A tömegközlekedési diákkedvezmény szemléletes, de nem tiszta piaci példa: a kedvezmények egy részét jogszabály írja elő.

2.2. Jóléti hatás

- Tökéletes árdiszkriminációnál mindenki hozzájut a termékhez, akinek az többet ér az előállítás költségénél. Nincs holtteher-veszteség, a teljes társadalmi jólét a lehető legnagyobb.
- **Pontosítás:** a fogyasztói többlet ilyenkor teljes egészében az eladóhoz kerül. Az „a társadalomnak jó” állítás ezért a teljes jólét mércéje szerint igaz, a fogyasztói jólét mércéje szerint nem.
- A csoportos árdiszkrimináció hatása kétirányú: a kisebb fizetőképességű csoport olcsóbban jut a termékhez, a másik csoport többet fizet.

2.3. Mit tilt pontosan a jog?

- **EUMSZ 102. cikk c) pont:** „egyenértékű ügyletek esetén eltérő feltételek alkalmazása az üzletfelekkel szemben, ami által azok hátrányos versenyhelyzetbe kerülnek”.
- **Tpvt. 21. § g) pont:** azonos értékű vagy jellegű ügyletek esetén az üzletfelek indokolatlan megkülönböztetése, ideértve olyan árak alkalmazását, amelyek egyes üzletfeleknek hátrányt okoznak a versenyben.
- **Pontosítás:** a szöveg tehát nem általában az eltérő árakat tiltja. Feltétel az ügyletek egyenértékűsége, az objektív indok hiánya és az üzletfél versenyhátránya, amelyet az összes körülmény alapján kell vizsgálni (MEO, C-525/16). A végső fogyasztók közötti különbségtétel, például a diákjegy, ezért jellemzően nem ebbe a pontba ütközik.

2.4. Miért nehéz kikényszeríteni?

A tilalom nem mondja meg, mennyi legyen az ár, csak azt, hogy legyen egységes. A vállalkozás ilyenkor három dolgot tehet: középre teszi az árat, mindenkitől a magasabb árat kéri, vagy mindenkinek az alacsonyabbat adja.

- **Mozijegy.** Ha a diákok a nézők kisebbségét adják, a mozi jellemzően a teljes árú jegyet teszi egységessé. A diákok rosszabbul járnak, és senki sem jár jobban. Hogy melyik megoldás a legnyereségesebb, az a csoportok méretétől és árérzékenységétől függ, tehát empirikus kérdés.
- **Gyógyszerpiac az EU-ban.** Ha minden tagállamban azonos árat várnánk el, a gyártó a magas árú piacokra összpontosítana. Az alacsonyabb árú országokban a készítmény később vagy egyáltalán nem jelenne meg.
- **Az amerikai „legnagyobb kedvezmény” rendelet.** A 2025. május 12-i elnöki rendelet az amerikai gyógyszerárakat a hasonló fejlettségű országok legalacsonyabb árához igazítaná. A rendelet nem az ár szintjét szabja meg, csak a különbséget tiltja. A gyártók ezért inkább késleltetik az európai bevezetést vagy magasabb európai árat kérnek, mint hogy lemondjanak az amerikai árrésről. Piaci adatok szerint a rendelet óta csökkent az új készítmények európai bevezetéseinek száma (Reuters-összefoglaló).
- **Pontosítás:** az előadáson elhangzott „tízszeres” amerikai ár túlzás. A RAND 2022-es adatokon végzett összehasonlítása szerint az amerikai árak átlagosan 2,78-szorosai 33 másik ország árainak. Az originális készítményeknél a szorzó 4,22, árengedményekkel korrigálva 3,08 (RAND, 2024).

Ezért a hatóságok az árdiszkriminációt ritkán támadják önmagában. Inkább azokat a kedvezményrendszereket vizsgálják, amelyeknél a versenytársakat kiszorító hatás jól azonosítható: a hűségkedvezményeket.

3. Hűségkedvezmények: a British Airways-ügy

Az erőfölényes vállalkozás kedvezménye akkor visszaélésszerű, ha a partnert nem jobb teljesítménnyel, hanem a kedvezmény szerkezetével teszi hűségessé, és ez kiszoríthatja a versenytársakat.

A kedvezmény is árdiszkrimináció, ha nem mindenkinek jár. Itt azonban nem a megkülönböztetés, hanem a kiszorító hatás áll a középpontban.

3.1. A tényállás

- A British Airways (BA) az utazási irodáknak az alapjutalékon felül teljesítményjutalékot fizetett. Ennek mértéke attól függött, mennyivel nőtt az iroda BA-jegyeladása a saját korábbi időszakához képest.
- A többletjutalék **visszaható hatályú** volt: a cél elérésekor az időszakban eladott összes jegyre járt, nem csak a cél feletti jegyekre.
- A valós rendszerben a többletjutalék az előző évi forgalom 95%-ánál indult, és 125%-nál érte el a legmagasabb szintet.

3.2. Számpélda (kerekített előadói számok)

1. Az iroda tavalyi BA-forgalma 200 000 font; ez a 100%.
2. A cél 20%-os növekedés, azaz 240 000 font.
3. A cél elérésekor az iroda a teljes forgalomra 10% kedvezményt kap, azaz 24 000 fontot. 239 999 fontig semmi sem jár.
4. Ha az iroda december közepén 236 000 fontnál tart, az utolsó 4 000 fontnyi BA-jegy eladása 24 000 fontot ér neki.

Az iroda ezért a küszöb közelében akkor is a BA jegyét ajánlja, ha a versenytársé olcsóbb vagy jobb. Az ügy idején nem léteztek online ár-összehasonlítók: az utas az iroda képernyőjét nem látta, az ajánlásra hagyatkozott.

3.3. Mi a baj vele?

- **A fogyasztónak kedvezőtlen:** nem a számára legjobb ajánlatot kapja. (A leiratban tévesen „kedvező” szerepel.)
- **A versenytársat kiszorítja:** a kisebb légitársaság nem tud hasonló ösztönzőt adni, mert a BA nagy forgalmi bázisára vetítve kis százalék is nagy összeg.
- **Az irodák között diszkriminál:** azonos forgalmú irodák eltérő jutalékot kapnak attól függően, hogyan teljesítettek a saját előző évükhöz képest.

3.4. Az eljárás

- A Bizottság a Virgin panasza nyomán 1999. július 14-én 6,8 millió euró bírságot szabott ki (Virgin/British Airways).
- Az Elsőfokú Bíróság 2003-ban (T-219/99), a Bíróság 2007. március 15-én (C-95/04 P) helybenhagyta a határozatot.
- **Pontosítás:** a BA nem a légi közlekedés piacán, hanem az Egyesült Királyságban a légi utazási ügynöki szolgáltatások **vevőjeként** volt erőfölényben.

3.5. A kedvezmények mai megközelítése

Kedvezménytípus	Megközelítés	Ügyek
Mennyiségi kedvezmény, minden vevőnek azonos feltételekkel	Általában jogszerű, ha a nagyobb mennyiségből fakadó megtakarítást tükrözi.	Michelin II (T-203/01)

Kedvezménytípus	Megközelítés	Ügyek
Kizárólagossághoz vagy az igény döntő részéhez kötött hűségkedvezmény	Visszaélésszerűnek vélelmezett. Ha a vállalkozás bizonyítékokkal vitatja a kiszorításra való alkalmasságot, a hatóságnak minden körülményt vizsgálnia kell.	Hoffmann-La Roche (85/76); Intel (C-413/14 P)
Egyéni célokhoz kötött, visszaható kedvezmény	Az összes körülmény vizsgálata: feltételek, a referencia-időszak hossza, visszaható jelleg, az erőfölény mértéke.	Michelin I (322/81); British Airways; Post Danmark II (C-23/14)

Az irányadó kérdés mindig az, hogy a kedvezmény a teljesítményen alapuló (érdemi) verseny eszköze-e. Korábban szinte minden egyéniességű kedvezmény tilosnak tűnt; a gyakorlat azóta az eseti, hatásalapú vizsgálat felé mozdult.

4. Az Intel-ügy

Egy látszólag kicsi, a teljes vásárlásra visszaható kedvezmény a versenytárs számára teljesíthetetlen ajánlatot jelenthet. Az Intel elmarasztalásának kedvezményekre vonatkozó része ennek ellenére végül nem állt meg a bíróságok előtt.

4.1. Megtámadható és nem megtámadható piacrész

- **Nem megtámadható rész:** a vevő igényének az a része, amelyet mindenképpen az erőfölényes vállalkozástól szerez be, bármit ajánl is a versenytárs. Példa: a 8 000 azonos processzorral üzemelő szerverpark a meghibásodott egységet ugyanolyanra cseréli.
- **Megtámadható rész:** az igény azon része, amelyet a vevő reálisan átvihet a versenytárshoz. Itt folyik az érdemi verseny.
- **A mechanizmus:** az erőfölényes vállalkozás a nem megtámadható részre is kiterjedő kedvezményt ahhoz köti, hogy a vevő a megtámadható részt is tőle vegye. A versenytársnak az egész elvesző kedvezményt a kis megtámadható részen kell ellensúlyoznia.

4.2. Számpélda (kerekített előadói számok)

1. A teljes piac 10 milliárd euró. Ebből 6 milliárd nem megtámadható, 4 milliárd megtámadható.
2. A vizsgált vevőkör 6 milliárdot mindenképpen az Inteltől vesz. További 2 milliárdnyi igényéért az Intel és az AMD versenyez.
3. Az Intel ajánlata: 5% kedvezmény a teljes vásárlásra, ha a vevő ezt a 2 milliárdot is tőle veszi.
4. A kedvezmény összege: 8 milliárd × 5% = 400 millió euró.
5. Az AMD-nek ezt a 400 milliót a 2 milliárdos megtámadható részen kell ellensúlyoznia: 400 millió / 2 milliárd = **20%** árengedmény.

Miért nem tud ennyit adni a versenytárs? A processzorgyártás költségeinek nagy része elsüllyedt költség (gyárépítés, technológiafejlesztés), amelyet a bevételből kell megtéríteni. A piac kis részén, mélyen leárazva elért forgalom erre nem elég.

Ezt a gondolatmenetet formális teszt is megragadja. A **hasonlóan hatékony versenytárs** (as efficient competitor, AEC) tesztje azt vizsgálja, hogy egy, az erőfölényes vállalkozással azonos hatékonyságú versenytárs veszteség nélkül ellensúlyozhatná-e az elvesző kedvezményt. A Bizottság három tényezővel számolt: megtámadható hányad, időtáv (legfeljebb egy év) és költségmérce (átlagos elkerülhető költség).

4.3. Mit tett az Intel?

A Bizottság 2009-es határozata szerint az Intel 2002 októberétől 2007 decemberéig erőfölényben volt az x86 processzorok piacán, mintegy 70%-os részesedéssel. A határozat kétféle magatartást rótt fel.

- **Feltételes kedvezmények és kifizetések.** Számítógépgyártók (Dell, HP, NEC, Lenovo) kedvezményt kaptak, ha processzorigényüket kizárólag vagy szinte kizárólag az Inteltől fedezték. A Media-Saturn-Holding, Európa legnagyobb számítógép-kiskereskedője azért kapott pénzt, hogy kizárólag Intel-processzoros gépeket áruljon.
- **Leplezetlen korlátozások.** A HP, az Acer és a Lenovo azért kapott pénzt, hogy AMD-processzoros termékeik bevezetését elhalasszák vagy forgalmazásukat korlátozzák.

4.4. Az eljárás menete

Időpont	Esemény
2009. május 13.	Bizottsági határozat, 1,06 milliárd euró bírság.
2014. június 12.	A Törvényszék elutasítja az Intel keresetét (T-286/09).
2017. szeptember 6.	A Bíróság hatályon kívül helyezi az ítéletet: ha a vállalkozás bizonyítékokkal vitatja a kiszorításra való alkalmasságot, az AEC-elemzést érdemben vizsgálni kell (C-413/14 P).
2022. január 26.	A Törvényszék megsemmisíti a határozat kedvezményekre vonatkozó részét és a bírságot, mert a Bizottság elemzése hibás volt (T-286/09 RENV).
2023. szeptember 22.	Új bizottsági határozat csak a leplezetlen korlátozások miatt: 376,36 millió euró bírság.
2024. október 24.	A Bíróság elutasítja a Bizottság fellebbezését; a 2022-es megsemmisítés végleges (C-240/22 P).
2025. december 10.	A Törvényszék helybenhagyja a 2023-as határozatot, a bírságot 237 105 540 euróra csökkenti (T-1129/23).

5. Szabványosítás és a Rambus-ügy

Nem tipizált magatartás is lehet erőfölénnyel való visszaélés. A Rambus-ügyben a kifogás az volt, hogy a vállalkozás a szabványosítás során elhallgatta szabadalmait, majd a szabvány elterjedése után licencdíjat követelt („szabadalmi csapda”). Jogerős elmarasztalás azonban sem az Egyesült Államokban, sem az EU-ban nem született.

5.1. Mire való a szabványosítás?

- Szabvány nélkül minden gyártó saját megoldást használ. Példa: a kilencvenes évek számítógépeinek sokféle csatlakozója, vagy az Apple saját telefoncsatlakozója az USB-C előtt.
- A szabványosító testületben az iparág szereplői, köztük versenytársak, közösen állapodnak meg a műszaki szabványról.
- Versenytársak megállapodása mindig kockázatos (EUMSZ 101. cikk), ezért a szabványosítás feltételekhez kötött.

A Bizottság 2023-as horizontális iránymutatása szerint a szabványosítási megállapodás főszabályként nem korlátozza a versenyt, ha négy feltétel teljesül:

1. a részvétel a szabvány kidolgozásában korlátozás nélkül nyitott;
2. az elfogadási eljárás átlátható;
3. a szabvány alkalmazása nem kötelező;
4. a szabványhoz bárki hozzáférhet FRAND feltételekkel.

A résztvevőknek jóhiszeműen fel kell tárniuk a szabvány alkalmazásához szükséges szellemi tulajdonjogaikat, és vállalniuk kell azok FRAND feltételű licencelését. Aki később kezdi használni a szabványt, nem kerülhet hátrányba azokhoz képest, akik kidolgozták.

5.2. A Rambus-ügy

- **Tényállás.** A Rambus részt vett a memóriachipek szabványát kidolgozó JEDEC munkájában, de nem tárta fel a szabványt érintő szabadalmait és szabadalmi bejelentéseit. A szabvány elterjedése után licencdíjat követelt a gyártóktól, és perelte azokat, akik nem fizettek.
- **A kifogás.** A megtévesztés révén a Rambus olyan díjat követelhetett, amilyet a szabadalmak feltárása esetén nem tudott volna. Ez kizsákmányoló jellegű magatartás.

Hol	Mi történt	Eredmény
Egyesült Államok	Az FTC 2006-ban jogellenes monopolizációt állapított meg. A szövetségi fellebbviteli bíróság (D.C. Circuit) 2008-ban megsemmisítette a döntést: nem volt bizonyított, hogy feltárás esetén a JEDEC más technológiát választott volna, a magasabb ár elérése pedig önmagában nem kiszorító magatartás.	Az FTC 2009-ben megszüntette az eljárást.
Európai Unió	A Bizottság 2007-ben kifogásközlést küldött túlzó licencdíjak követelése miatt. 2009. december 9-én kötelezettségvállalást fogadott el: a Rambus öt évre 1,5%-ban maximálta az újabb szabványok díját, a tagsága idején elfogadott SDR és DDR szabványokért pedig nem kér díjat.	Nincs jogsértést megállapító határozat, nincs bírság.

5.3. Tanulságok

- Az amerikai jog a kizsákmányoló visszaéléseket lényegében nem üldözi: a monopolár felszámítása önmagában nem jogsértő (Trinko, 2004).

- Az EU-ban a szabványhoz nélkülözhetetlen szabadalmak jogosultját a FRAND-vállalás köti. Visszaélés lehet, ha licencre kész felhasználóval szemben a megfelelő előzetes lépések nélkül kér eltiltást (Huawei kontra ZTE, C-170/13).
- A sértett versenytárs számára a 102. cikk nyitott felsorolása lehetőség: nem csak a nevesített magatartások támadhatók.

6. Eljárási alapok és vizsgálati jogosítványok

A versenyhatóság közigazgatási hatóság, de a titkos kartellek felderítéséhez a szokásosnál jóval erősebb vizsgálati jogosítványokkal rendelkezik. Titkosszolgálati eszközei nincsenek.

6.1. Melyik eljárásjog irányadó?

Ki jár el	Anyagi jog	Eljárásjog
Gazdasági Versenyhivatal (GVH)	Tpvt. 11. és 21. §; ha a tagállamok közötti kereskedelem érintett, párhuzamosan az EUMSZ 101. és 102. cikke	A Tpvt. eljárási szabályai, kiegészítő jelleggel az Ákr.
Európai Bizottság	EUMSZ 101. és 102. cikk	1/2003/EK tanácsi rendelet

- A nemzeti versenyhatóság akkor is a saját eljárásjoga szerint jár el, ha az uniós versenyszabályokat alkalmazza.
- Az **1/2003/EK tanácsi rendelet** az egyetlen másodlagos jogforrás, amelynek a számát tudni kell. 2004. május 1-je óta alkalmazandó.
- A Tpvt. legnagyobb része eljárási szabály, kisebb része szervezeti, a legrövidebb része az anyagi jog.

6.2. Előzetes bejelentés nélküli helyszíni kutatás („hajnali rajtaütés”)

A lényeg nem az időpont, hanem az, hogy a kutatás előzetes értesítés nélkül, bírói engedély alapján történik.

A GVH eljárásában (Tpvt. 65/A. §)

- A vizsgáló bármely ingatlant, járművet és adathordozót átkutathat. Az érintett akarata ellenére is beléphet, lezárt helyiséget felnyithat, és a rendőrség közreműködését kérheti.
- Kizárólag előzetes bírói engedéllyel végezhető. A kérelemről a Fővárosi Törvényszék 72 órán belül dönt.
- A bíróság akkor engedélyezi, ha más vizsgálati cselekmény nem vezetne eredményre, és ésszerűen feltehető, hogy a bizonyíték az adott helyen fellelhető, de önként nem adnák át vagy megsemmisítenék.
- Magáncélú ingatlan, jármű és adathordozó is átkutatható ugyanezen feltételekkel, például a vezető tisztségviselő vagy az alkalmazott lakása, autója.
- A kutatás főszabályként munkanapon 8 és 20 óra között végezhető, a „hajnali” jelző tehát képletes.
- A vizsgáló más versenyjogsértésre utaló bizonyítékot is lemásolhat vagy lefoglalhat; ehhez utólagos bírói engedély kell.

A Bizottság eljárásában (1/2003/EK rendelet)

- t. cikk: a vállalkozás helyiségeinek vizsgálata. A tisztviselők beléphetnek, iratokat vizsgálhatnak és másolhatnak, helyiséget lepecsételhetnek, magyarázatot kérhetnek.
- u. cikk: egyéb helyiségek és közlekedési eszközök, köztük az igazgatók, vezetők és dolgozók otthona. Ehhez a nemzeti bíróság előzetes engedélye szükséges.

Ez nem szokásos közigazgatási hatáskör: egy építésügyi hatóság nem kutathat át magánlakást vagy autót.

6.3. Elektronikus bizonyítékok

- **Tükörmásolat.** A vizsgáló az adathordozóról fizikai tükörmásolatot, a helyszíni kutatás során kutatási másolatot készíthet (Tpvt. 65. § (2), 65/B. §). Az adatokat úgy kell rögzíteni, hogy utólag ne lehessen megváltoztatni őket (65. § (3)).
- **Miért fontos a változatlanság?** Az eljárás kvázi büntetőjogi jellegű (10. pont), ezért a bizonyíték hitelességét végig biztosítani kell.
- **Felhőben tárolt adat.** Az ügyfél köteles közölni a számára hozzáférhető adatot „az adat tárolásának helyétől és módjától függetlenül" (64/B. § (1)). Ha valaki magánfiókját céges levelezésre használta, a hozzáférést, így a jelszót is biztosítania kell; a megtagadás eljárási bírságot von maga után.
- **Magántartalom.** Az érintett jelezheti, ha a fiók az ügyhöz nem tartozó magántartalmat is tartalmaz. A kutatás a vizsgálat tárgyával összefüggő bizonyítékokra irányul.
- **Megőrzésre kötelezés.** Ha a dolog a helyszínen nem áll rendelkezésre, a vizsgáló kötelezheti a birtokosát, hogy változatlan formában bocsássa rendelkezésre (65. § (5)). Az előadás szerint a GVH a levelezési szolgáltatót is megkeresheti, hogy a leveleket őrizze meg, így a későbbi törlés nem tünteti el a bizonyítékot.
- **Pontosítás:** az amerikai jogban ez nem a *discovery*, hanem a megőrzési kötelezés (*preservation request*, *litigation hold*). A szolgáltatói megőrzést a Tpvt. nem nevesíti külön; a gyakorlatot érdemes a vendégelőadónál ellenőrizni.

6.4. Az ügyvéd és az ügyfél közötti kommunikáció védelme

- A **védekezés céljából készült irat** bizonyítékként nem használható fel, nem foglalható le és nem másolható (Tpvt. 65/C. §).
- Ilyen az az irat, amely közhatalmi eljárásban a védekezéshez való jog gyakorlása érdekében, az ügyvédi tevékenységet gyakorló és ügyfele közötti kommunikáció során keletkezett, és e jellege magából az iratból kitűnik.
- A vizsgáló a feltétlenül szükséges mértékig betekinthet annak eldöntésére, hogy a hivatkozás nem nyilvánvalóan alaptalan-e.
- Vita esetén az irat zárt tárolóeszközbe kerül, és a Fővárosi Törvényszék dönt 15 napon belül.
- A Bizottság eljárásában a védelem csak a független, külső ügyvéddel folytatott kommunikációra terjed ki, a vállalati jogtanácsoséra nem (AM&S, 155/79; Akzo Nobel, C-550/07 P).

6.5. Adatszolgáltatás és az önvádra kötelezés tilalma

- Büntetőeljárásban a terhelt nem köteles közreműködni saját bűnösségének bizonyításában.
- A versenyfelügyeleti eljárásban a tilalom szűk: „Az ügyfél jogsértést beismerő nyilatkozatot nem köteles tenni, azonban az egyéb, rá nézve terhelő bizonyíték rendelkezésre bocsátását, adat, irat szolgáltatását nem tagadhatja meg” (Tpvt. 64/B. § (3)).
- Az uniós mérce ugyanez (Orkem, 374/87; 1/2003/EK rendelet (23) preambulumbekezdés).
- Példa: a vállalkozás nem kötelezhető annak kijelentésére, hogy kartellezett, de a kartellt bizonyító iratokat át kell adnia.

6.6. Eljárási bírság

Ki szabja ki	Vállalkozás	Vállalkozásnak nem minősülő természetes személy
GVH (Tpvt. 61. §)	200 ezer forinttól az előző üzleti évi nettó árbevétel 1%-áig	50 ezer forinttól 500 ezer forintig; napi bírságként legfeljebb napi 50 ezer forint
Bizottság (1/2003/EK rendelet 23–24. cikk)	Az előző üzleti évi teljes forgalom 1%-áig; kényszerítő bírságként az átlagos napi forgalom 5%-áig naponta	A Bizottság csak vállalkozást bírságolhat

7. Engedékenységi politika

Az engedékenység a kartell belső bizalmát bontja meg: az a vállalkozás, amely elsőként tárja fel a kartellt a hatóságnak, teljes bírságmentességet kaphat.

7.1. Hogyan működik?

Kérelmező	Mit kell nyújtania	Kedvezmény
Első kérelmező	Olyan bizonyíték, amely alapján a hatóság bírói engedélyt kaphat helyszíni kutatásra, vagy amellyel a jogsértés bizonyítható	A bírság mellőzése
Első további kérelmező	Jelentős többletértékű bizonyíték a hatóságnál már meglévőkhöz képest	30–50% csökkentés
Második további kérelmező	Ugyanaz	20–30% csökkentés
Minden későbbi kérelmező	Ugyanaz	Legfeljebb 20% csökkentés

A sávok a Tpvt. 78/A. §-ában és a Bizottság 2006-os engedékenységi közleményében azonosak. Az intézmény csak kartellekre alkalmazható.

A kedvezmény feltételei (Tpvt. 78/A. § (7)–(8)):

- a kérelmező a kérelem után azonnal megszünteti részvételét a jogsértésben, kivéve azt, amire a GVH a kutatás eredményessége érdekében kötelezi;
- az eljárás végéig jóhiszeműen, teljes mértékben és folyamatosan együttműködik;
- nem semmisít meg, nem hamisít meg és nem rejt el bizonyítékot;
- a kérelem tényét és tartalmát a GVH hozzájárulása nélkül nem hozza más tudomására;
- aki más vállalkozást a részvételre kényszerített, mentességet nem kaphat, csak csökkentést.

7.2. Miért hat?

- A kartell rövid távon kifizetődő, hosszú távon ingatag. A tagok között sérelmek támadnak, vagy az egyik kevesebbet keres a másiknál.
- Az engedékenység ezt a bizalmatlanságot erősíti: ha a másik már elment a hatósághoz, engem bírságolnak meg. Ebből versenyfutás lesz a hatósághoz.
- Az ügyvéd a jogsértés folytatását nem tanácsolhatja, a kérelem benyújtását igen.
- Példa: kétmilliárdos bírságnál az 50%-os csökkentés egymilliárd megtakarítás, a mentesség a teljes összeg.

7.3. A szabályok kialakulása

- Az intézmény az Egyesült Államokból ered (1978, átdolgozva 1993). A Bizottság 1996-ban vette át, közleményét 2002-ben és 2006-ban újraszabályozta. A Tpvt.-be 2009-ben került.
- A korai években előfordult, hogy a kartell szervezője átadta a bizonyítékokat, majd figyelmeztette társait, hogy semmisítsék meg irataikat. A rajtaütés így eredménytelen maradt.
- Ezért lett feltétel a folyamatos együttműködés, a titoktartás és a bizonyítékok megőrzése, és ezért nem kaphat mentességet a kényszerítő.
- A kérelmező a hatóság kérésére egy ideig látszólag a kartell tagja maradhat. Ezt mutatja be *Az informátor!* című film (2009) az amerikai lizinkartellről, amelyben egy vezető az FBI számára rejtett felvételeket készített.

7.4. A siker hátulütői

- **Lekötött kapacitás.** A kérelmek elárasztották a hatóságokat. A Bizottság kartellügyeinek túlnyomó többsége éveken át engedékenységi kérelemből indult, hivatalból észlelt ügyre alig maradt erőforrás.
- **Gyengülő elrettentés.** Akinek a kartelljét senki sem tárta fel, annak kevéssé kellett váratlan vizsgálattól tartania.
- **Stratégiai használat.** A sok termékpiacon egyszerre versenyző vállalkozások egy kartell feltárásával leköthetik a hatóságot, miközben más piacokon folytatják a jogsértést. Ez piaci feltevés, nem bizonyított tény.
- **Igazságossági hiányérzet.** A mentességet kapó jogsértő nem fizet bírságot. A kártérítési felelőssége ettől még megmarad (12. pont).

7.5. Miért gyengébb Magyarországon?

- **Társadalmi megbecsülés.** A feljelentés megítélése történelmi okokból rossz (a „házmester” öröksége), a szabálykerülés viszont gyakran elismerést kap.

- **Kis piac.** A szereplők évtizedek óta ismerik egymást, a bejelentő a kiközösítéstől tart.
- **Következmény.** Kevés a kérelem, ezért a GVH más eszközt is bevezetett: az informátori díjat.

Gyakorlati példa az előadásról. Egy közbeszerzési kiírás árazatlan költségvetésében a korábbi nyertes neve szerepelt szolgáltatóként, és a fájl metaadatai szerint a dokumentumot is ez a későbbi ajánlattevő készítette.

- A dokumentumok metaadatai bizonyítékok; a hatóság a beadott ajánlat fájlját is megnézi.
- A közbeszerzési kartell bűncselekmény is (Btk. 420. §).
- A versenytárs három út közül választhat: büntetőfeljelentés, bejelentés a GVH-nál vagy közbeszerzési jogorvoslat. Kisvárosi környezetben mindegyik költséges és kockázatos, ezért sok ügy felderítetlen marad.

8. Informátori díj

Az a természetes személy, aki kartell bizonyításához nélkülözhetetlen írásos bizonyítékot ad a GVH-nak, a kiszabott bírság 1%-át, legfeljebb 50 millió forintot kap (Tpvt. 79/A. §).

8.1. Feltételek

- **Ki kaphatja:** természetes személy. Egy személy csak egyszeri díjra jogosult.
- **Miért:** a Tpvt. 11. §-ába vagy az EUMSZ 101. cikkébe ütköző kartell megállapításához nélkülözhetetlen írásos bizonyítékért.
- **Mi számít nélkülözhetetlennek:** az az információ is, amely alapján a bíróság olyan helyszíni kutatást engedélyez, amelynek során a GVH hozzájut a bizonyítékhoz.
- **Mennyi:** a kiszabott bírság 1%-a, de legfeljebb 50 millió forint. A díj mentes a személyi jövedelemadó alól.
- **Mikor nem jár:** ha a bizonyítékot bűncselekménnyel vagy szabálysértéssel szerezték. Nem kaphatja az engedékenységi kérelmet benyújtó vállalkozás vezetője, tagja, alkalmazottja vagy megbízottja sem.
- **Védelem:** az érdeklődő személyazonosságának felfedése nélkül tájékozódhat a bizonyíték várható minősítéséről, és kérheti adatainak zárt kezelését (Tpvt. 79/B. §).

8.2. Miért vezették be, és hogyan működik?

- A szabályt a 2009. évi CLXIII. törvény iktatta a Tpvt.-be, mert az engedékenység Magyarországon kevés ügyet hozott. Magyarország ezzel az elsők között volt Európában.
- A cél ugyanaz, mint az engedékenységé: éket verni a kartellbe, és ösztönzőt adni a feltárására.
- Az első években alig volt eredménye, mostanra több eljárás indult informátori bizonyíték alapján.
- A tipikus informátor a sértett, például elbocsátott munkavállaló, akinek jogszerűen van birtokában bizonyíték. A kartellben részt vevő vállalkozásnak ezért a haraggal távozó munkatárs is kockázat.
- Az előadó saját tapasztalata szerint az informátor kiléte korábban gyorsan kitudódhatott. A GVH azóta szigorúbban védi az informátor személyét.

9. A munkavállaló magatartásának betudása és a bírság áthárítása

A vállalkozás felel minden olyan munkavállalójának versenyjogsértő magatartásáért, aki a nevében eljár, akkor is, ha a vezetés nem tudott róla.

9.1. A paraffinkartell

- A Bizottság 2008. október 1-jei határozata szerint tíz vállalkozás rögzítette a paraffinviasz árát, és cserélt üzletileg érzékeny információt 1992 és 2005 között. A résztvevők között volt az ENI, az ExxonMobil, a MOL, a Repsol, a Sasol, a Shell és a Total.
- A Shell 2005. március 17-én tárta fel a kartellt, ezért mentességet kapott; bírsága 0 euró.
- A Bizottság 2005. április 28–29-én előzetes bejelentés nélküli helyszíni vizsgálatot tartott többek között a MOL-nál.
- A MOL részvételét 1992. szeptember 3-ától 2005. április 28-áig állapították meg. Bírsága 23,7 millió euró volt, ami az akkori árfolyamon nagyjából 6 milliárd forint.

Miért tanulságos az eset?

- A paraffin a kőolaj-finomítás melléktermék, a MOL számára mellékes üzletág volt.
- A találkozókon egy középvezető vett részt. A határozat külön rögzíti, hogy a többi céggel ellentétben a MOL-t nem olyan vezető képviselte, aki az árazásról dönthetett.
- A középvezető a megbeszélésekről részletes feljegyzéseket vezetett és őrzött. A MOL-nál talált feljegyzések a kartell fontos bizonyítékai lettek.
- A vizsgálatot végzők rövid ideig megvárják a vállalkozás jogászát, de a kutatás megkezdését ez érdemben nem halaszthatja el.

9.2. A betudás szabálya

- A jogsértés megállapításához nem szükséges, hogy a tulajdonos vagy a felső vezetés részt vegyen benne, vagy tudjon róla. Elég a vállalkozás nevében eljáró személy magatartása (Musique Diffusion française, 100–103/80; Slovenská sporiteľňa, C-68/12).
- Nem mentesít, hogy a munkavállalónak nem volt aláírási vagy döntési joga, hogy az üzletág mellékes, vagy hogy a szervezeten belül jelentéktelen szereplő volt.
- Ezért van szükség versenyjogi megfelelési programra: képzésre és belső ellenőrzésre minden szinten.

9.3. Áthárítható-e a bírság a vezetőkre?

A kérdés az, hogy a megbírságolt társaság kártérítésként követelheti-e a bírság összegét attól a vezetőtől, aki a nevében kartellezett. A tulajdonos érve: jogellenes magatartásra nem adott és nem is adhatott felhatalmazást, a bírság mégis az ő eredményét csökkenti.

- **Az ügy:** C-347/25, Zapp Precision Metals. A német szövetségi legfelsőbb bíróság (Bundesgerichtshof) előzetes döntéshozatali kérelme.
- **Tényállás:** rozsdamentesacél-ipari árkartell 2002 és 2015 között. A német versenyhatóság 2018-ban 4,1 millió euró bírságot szabott ki a társaságra és 126 000 eurót az ügyvezetőre. A társaság a teljes bírságot követeli volt ügyvezetőjétől.

- **A főtanácsnoki indítvány:** Szpunar főtanácsnok 2026. október 1-jén azt javasolta, hogy az EUMSZ 101. cikkével ellentétes, ha a megbírságolt vállalkozás a kizárólag a bírság megfizetéséből eredő kárát vezető testületének tagjától követeli.
- **Az indok:** a bírságnak hatékonynak és visszatartó erejűnek kell lennie. Ez gyengülne, ha a vállalkozás a terhet továbbháríthatná, akár vezetői felelősségbiztosításra.
- **Ami megmarad:** a tagállam továbbra is kiszabhat személyes bírságot a vezetőre, ahogy Németország teszi.
- **Állás:** az indítvány nem köti a Bíróságot. A jegyzet dátumáig ítélet nem született.

Az előadás utalt arra is, hogy Magyarországon volt már kísérlet a kartellbírság vezetőkre hárítására. Ezt forrásból nem sikerült azonosítani.

10. Egyezségi kísérlet és a kvázi büntetőjogi jelleg

A versenyfelügyeleti bírság az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikkének alkalmazásában büntetőjogi jellegű szankció. Ezért az eljárásban érvényesíteni kell a tisztességes eljárás garanciáit, és a hatósági döntést teljes körű bírósági felülvizsgálatnak kell követnie.

10.1. Egyezségi kísérlet

- Ha az ügyfél egyezségi nyilatkozatot tesz, az eljáró versenytanács 10–30%-kal csökkenti a bírságot (Tpvt. 73/A. § és 79. §).
- A nyilatkozatban az ügyfél elismeri részvételét a jogsértésben, megjelöli az általa elfogadható legmagasabb bírságot, és előre lemond a jogorvoslatról.
- A hatóság gyorsabban és per nélkül zárhatja le az ügyet, a vállalkozás kisebb bírságot fizet.
- A Bizottság 2008 óta működő vitarendezési eljárásában a csökkentés 10%.

10.2. Mikor büntetőjogi egy eljárás? Az Engel-kritériumok

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) a 6. cikk „büntetőjogi vád” fogalmát önállóan értelmezi. Az *Engel és társai kontra Hollandia* ítélet (1976) három szempontot adott:

1. a jogsértés besorolása a nemzeti jogban;
2. a jogsértés természete, ideértve azt, hogy a szabály célja a megtorlás és a megelőzés-e;
3. a szankció jellege és súlya.

- Ha a nemzeti jog büntetőjoginak minősíti az eljárást, a 6. cikk büntetőjogi ága alkalmazandó. Ha nem, az első szempont csak kiindulópont.
- A második és a harmadik szempont vagylagos, de együttes hatásuk is mérlegelhető.
- A versenyjogi bírság milliárdos nagyságrendű, és kifejezett célja az elrettentés. A második és a harmadik szempont ezért teljesül.

10.3. A Menarini-ügy

- **Tényállás.** Az olasz versenyhatóság 2003-ban 6 millió euró bírságot szabott ki a Menarini Diagnostics társaságra. A jogsértés árrögzítés és piacfelosztás volt a cukorbetegség-diagnosztikai tesztek piacán. Az olasz közigazgatási bíróságok elutasították a társaság kereseteit.
- **A panasz.** Az olasz bíróságok nem gyakoroltak teljes körű felülvizsgálatot, mert a hatóság mérlegelését nem bírálhatták felül a saját értékelésükkel.

- **Az ítélet** (*A. Menarini Diagnostics S.r.l. kontra Olaszország*, 43509/08, 2011. szeptember 27.):
    - a versenyjogi bírságra a 6. cikk büntetőjogi ága alkalmazandó;
    - a bírságot közigazgatási hatóság is kiszabhatja, ha döntése teljes körű felülvizsgálati jogkörrel rendelkező bíróság előtt megtámadható;
    - az EJEB 6:1 arányban úgy találta, hogy nem sérült a 6. cikk, mert az olasz bíróságok ténylegesen érdemben vizsgálták az ügyet és a szankció arányosságát.
- **Sajó András párhuzamos véleménye.** Az olasz jog és gyakorlat csak formális, törvényességi kontrollt engedett volna. Az államtanács azonban ténylegesen érdemi vizsgálatot végzett, és a 6. cikk szempontjából a tényleges jogvédelem számít.
- **Pinto de Albuquerque különvéleménye.** A felülvizsgálat nem volt teljes körű, mert a bíróság nem helyettesíthette saját értékelésével a hatóságét.

Az ügy jó példa arra, hogy a jog szövege és a gyakorlat eltérhet: a döntő az volt, mit tett ténylegesen a bíróság, nem az, mit engedett a jogszabály.

10.4. Hatás az uniós bíróságok gyakorlatára

- Az uniós bíróságok a bizottsági határozatok jogszerűségét vizsgálják (EUMSZ 263. cikk). A bírság összegét korlátlan jogkörben bírálhatják felül (EUMSZ 261. cikk, 1/2003/EK rendelet 31. cikk).
- A korábbi gyakorlat az összetett gazdasági értékeléseknél tiszteletben tartotta a Bizottság mérlegelési mozgásterét, és a nyilvánvaló értékelési hibára szorítkozott.
- A *KME* és a *Chalkor* ítélet (2011. december 8.) szerint az uniós bíróság nem hivatkozhat a Bizottság mozgásterére azért, hogy mellőzze a jogi és ténybeli kérdések alapos felülvizsgálatát. A jogszerűségi felülvizsgálat a bírságra vonatkozó korlátlan jogkörrel együtt megfelel a hatékony bírói jogvédelem követelményének.

Gyakorlati következmény: a kartellperekben a vita nagy része eljárási garanciákról szól. Jogszerű volt-e az iratok lefoglalása, biztosított volt-e a bizonyíték változatlansága, tiszteletben tartották-e az ügyvédi titkot. Az előadó becslése szerint a per tízede szól arról, volt-e kartell, a többi az eljárásról.

Ugyanez a logika érvényes a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat miatt kiszabott bírságokra is, amelyek szintén elérhetik a milliárdos nagyságrendet, és céljuk a megelőzés.

11. A GVH döntéshozatala és a bírósági felülvizsgálat

A GVH-n belül a vizsgálatot és a döntést külön szervezeti egység végzi: a vizsgáló feltárja a tényállást, a döntést a Versenytanács hozza meg.

11.1. Két szakasz a hivatalon belül

1. **Vizsgálati szakasz.** A vizsgáló lefolytatja a bizonyítást, és jelentést terjeszt a Versenytanács elé.
2. **Versenytanácsi szakasz.** A Versenytanács háromtagú vagy öttagú tanácsban jár el. A vizsgálótól elkülönülten dönt, és eltérhet a jelentéstől: a vizsgáló által kartellnek minősített magatartásról megállapíthatja, hogy nem az, bár ez ritka.

Az eljárás végén a GVH határozata születik meg. A versenytanács tagjai a vizsgálóhoz képest bíróhoz hasonló szerepet töltenek be, de a hivatal részei.

11.2. Bírósági felülvizsgálat

- A határozat közigazgatási perben támadható meg. Első fokon a Fővárosi Törvényszék jár el kizárólagos illetékességgel, mert a GVH autonóm államigazgatási szerv (Kp. 13. § (3) bekezdés).
- A mérlegelési jogkörben hozott döntésnél a bíróság azt is vizsgálja, hogy a hatóság a felhatalmazás keretei között maradt-e, és hogy a mérlegelés szempontjai és azok okszerűsége megállapíthatók-e a döntésből (Kp. 85. § (5) bekezdés).
- A bíróság a jogsértő határozatot megsemmisítheti, hatályon kívül helyezheti vagy a törvényi feltételek mellett megváltoztathatja (Kp. 89–90. §). A Tpvt. kifejezetten számol azzal, hogy a bíróság a bírság összegét megváltoztatja (Tpvt. 84. §).
- A Menarini-mérce szempontjából az a döntő, hogy a bíróság a tényeket, a jogi minősítést és a szankció arányosságát érdemben vizsgálja-e.

12. Magánjogi jogérvényesítés

A bírság mellett a kártérítés a versenyjog második pillére: a jogsértőnek a megszerzett előnyt vissza kellene fizetnie a károsultaknak. A szabályok Magyarországon adottak, a gyakorlat azonban alig működik.

12.1. Miért van rá szükség?

- A hatósági eljárás hosszú és erőforrás-igényes, a bírság pedig önmagában nem mindig rettent el.
- Ha a néhány milliárdos bírság mellé a vevőktől elvont, ennél jóval nagyobb összeget is vissza kell fizetni, a kartell már nem éri meg.
- Az uniós keretet a 2014/104/EU irányelv adja; a magyar szabályok a Tpvt. 88/C–88/R. §-ában találhatók. A károsult teljes kártérítést követelhet, bárhol áll is az értékesítési láncban (88/D. §).

12.2. Kétféle per

Szempont	Követő (follow-on) kereset	Önálló (stand-alone) kereset
Előzmény	Végleges versenyhatósági határozat, vagy az azt elbíráló jogerős bírósági döntés	Nincs hatósági határozat
A jogsértés bizonyítása	Nem kell: a bíróság kötve van a GVH vagy a Bizottság határozatának jogsértést megállapító részéhez (Tpvt. 88/R. §)	A felperes bizonyítja
Amit a felperesnek bizonyítania kell	A kár és az okozati összefüggés	A jogsértés, a kár és az okozati összefüggés

A kötőerő azért értékes, mert a felperes a jogsértés bizonyítékaihoz nehézen fér hozzá. A Tpvt. bizonyítékfeltárási szabályai (88/J–88/Q. §) elvben lehetővé teszik, hogy a bíróság a másik felet iratok átadására kötelezze, de ez a gyakorlatban ritkán hatékony.

12.3. A bizonyítást segítő vélelmek

- **Károkozás:** kartell esetén az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy a jogsértés kárt okozott (Tpvt. 88/D. § (4)).
- **A kár mértéke:** kartell esetén vélelmezni kell, hogy a jogsértés az árat 10%-kal befolyásolta (Tpvt. 88/G. § (6)). Ez megdönthető vélelem, és magyar sajátosság: az irányelv csak a károkozás tényét vélelmezi, mértéket nem.
- **Engedékenység:** a bírság alól mentesülő vállalkozás a kártérítés alól nem mentesül. Felelőssége főszabályként a saját közvetlen és közvetett vevőire és beszállítóira korlátozódik (Tpvt. 88/I. §).

12.4. Miért nem működik Magyarországon?

- **Eljárási akadályok.** Az állam útépítési kartellek miatti kárigényei éveken át perlési jogosultsági és elévülési kérdéseken akadtak el. A Kúria például 2013-ban eljárásjogi okból utasította el az állami infrastruktúra-fejlesztő társaság kérelmét (hvg.hu).
- **Kamionkartell.** A Bizottság 2016. július 19-én mintegy 2,93 milliárd euró bírságot szabott ki a Daimler, a DAF, a Volvo/Renault és az Iveco társaságokra; a MAN mentességet kapott. A kartell 1997-től 2011-ig tartott.
- **Joghatóság.** A magyar fuvarozók Magyarországon perelhetnek, mert a kár az ártorzítással érintett piac helyén következik be (Tibor-Trans, C-451/18, 2019).
- **Elhúzódó perek.** Az előadás szerint egy 2017 óta folyó, mintegy 1,5 milliárd forintos kamionkartell-perben még nincs elsőfokú ítélet. Egy szakértői vélemény arra jutott, hogy az áremelés nem okozott kárt a vevőknek.
- **Szakértői szűk keresztmetszet.** A kár mértéke közgazdasági szakkérdés. Kevés a bejegyzett igazságügyi szakértő ezen a területen, és akit az egyik fél magánszakértőként megbízott, az elfogultság miatt kirendelt szakértőként már nem járhat el.
- **Összehasonlítás.** Hollandiában és Spanyolországban hasonló szabályok mellett a kártérítési perek rendszeresen eredményre vezetnek.

13. Ellenőrző kérdések

A kérdések az előadás „miért?” típusú vizsgakérdéseit követik; zárójelben a választ tartalmazó pont száma.

1. Miért nem tilos önmagában a gazdasági erőfölény, és miért nem kell okozati összefüggés az erőfölény és a visszaélés között? (1.1)
2. Miben tér el a felfaló árazás amerikai és uniós mércéje? (1.3)
3. Miért „jó” a tökéletes árdiszkrimináció a teljes jólét szempontjából, és miért nem az a fogyasztói jólét szempontjából? (2.2)
4. Miért vezethet az árdiszkrimináció tilalma magasabb árakhoz vagy a termék eltűnéséhez egyes piacokról? (2.4)
5. Mit jelent a visszaható hatályú kedvezmény, és miért késztette az utazási irodákat a British Airways jegyeinek ajánlására? (3.1–3.3)
6. Számolja ki, mekkora árengedményt kell adnia a versenytársnak, ha az erőfölényes vállalkozás 5%-os visszaható kedvezményt ad, és a vevő igényének negyede megtámadható. (4.2)
7. Miért nem állt meg végül az Intel hűségkedvezmények miatti elmarasztalása, és mi maradt a jogsértésből? (4.4–4.5)

8. Milyen feltételekkel nem korlátozza a versenyt a szabványosítási megállapodás, és mi a „szabadalmi csapda”? (5.1–5.2)
9. Mi a „hajnali rajtaütés” lényege, és milyen feltételekkel engedélyezi a bíróság? (6.2)
10. Meddig terjed az önvádra kötelezés tilalma a versenyfelügyeleti eljárásban? (6.5)
11. Miért bontja meg a kartelleket az engedékenység, és miért nem jelent a kérelmek nagy száma feltétlenül sikert? (7.2, 7.4)
12. Miért felel a vállalkozás egy döntési jogkör nélküli középvezető kartellezéséért? (9.2)
13. Miért minősül a versenyfelügyeleti bírság büntetőjogi jellegűnek, és mit követel ez a bírósági felülvizsgálattól? (10.2–10.4)
14. Mi a különbség a követő és az önálló kártérítési kereset között, és mit vélelmez a Tpvt. kartell esetén? (12.2–12.3)

Jogszabályok és közlemények

- 1996. évi LVII. törvény (Tpvt.): 21–22. §, 61. §, 64/B. §, 65–65/C. §, 73/A. §, 78/A. §, 79–79/B. §, 88/D–88/R. §
- 2017. évi I. törvény (Kp.): 13. §, 85. §, 90. §
- EUMSZ 102. cikk
- 1/2003/EK tanácsi rendelet: 16., 20., 21., 23. és 24. cikk
- 2011/83/EU irányelv, egységes szerkezet: 6. cikk (1) bekezdés ea) pont
- A Bizottság 2006-os engedékenységi közleménye

Határozatok, ítéletek, indítványok

- Intel: a 2009-es határozat összefoglalója; T-286/09; C-413/14 P; T-286/09 RENV; C-240/22 P; T-1129/23, sajtóközlemény
- Google Android: C-738/22 P, sajtóközlemény
- British Airways: C-95/04 P
- Paraffinkartell: a 2008-as határozat összefoglalója; T-558/08, Eni
- Zapp Precision Metals: C-347/25, Szpunar főtanácsnok indítványa
- KME, C-272/09 P és Chalkor, C-386/10 P
- Tibor-Trans, C-451/18
- A. Menarini Diagnostics S.r.l. kontra Olaszország, 43509/08, a két külön véleménnyel

Ítéletek

Continental Can (6/72); Commercial Solvents (6/73 és 7/73); United Brands (27/76); Hoffmann-La Roche (85/76); AM&S (155/79); Musique Diffusion française (100–103/80); Michelin I (322/81); Orkem (374/87); AKZO (C-62/86); Hilti (T-30/89); Tetra Pak II (C-333/94 P); Bronner (C-7/97); IMS Health (C-418/01); Michelin II (T-203/01); Microsoft (T-201/04); France Télécom (C-202/07 P); Akzo Nobel (C-550/07 P); AstraZeneca (C-457/10 P); Slovenská sporiteľňa (C-68/12); Huawei kontra ZTE (C-170/13); Post Danmark II (C-23/14); AKKA/LAA (C-177/16); MEO (C-525/16); Meta Platforms (C-252/21).